

PONTEVEDRA NO LUSCO FUSCO DO SÉCULO XVII

Por: Xulio Pardellas de Blas

Despois dun longo período de esplendor e dinamismo económico, asentado sobre todo nas actividades comerciais e marítimas, desde mediados do s. XVII, a cidade de Pontevedra comeza un lento pero imparable declive, social, económico e mesmo institucional, que só recuperará en certa medida a partir da primeira década do s. XIX, gracias ás funcións administrativas derivadas da súa condición de capital de provincia.

Hai varias hipóteses interpretativas sobre este fenómeno –que convén dicilo, non se circunscribe a Pontevedra, senón que aparece contextualizado no fin da

os refugallos urbanos e os derivados da propia actividade portuaria.

Este proceso preocupou notablemente aos rexedores da cidade, que observaban impotentes cómo subía incesante o fondo do mar impedindo o atraque dos barcos fora da preamar, e mesmo imposibilitaba os traballos de carga e descarga, outrora fonte principal de recursos económicos para o concello, dado que na baixamar cada vez máis barcos tocaban fondo e ningún patrón quería arriscarse a un varado que danase as cadernas ou a quilla.

Outras dúas causas puideron ter igualmente unha notable importancia na decadencia de Pontevedra: a marxinación dos portos de Galicia respecto do florecente comercio coas colonias americanas e con Europa, e a mingua das pesquerías de sardiña polo impacto das novas artes de pesca, e en especial polo conflito entre os cercos e os xeitos.

Non hai aquí a mesma coincidencia entre os estudiosos con respecto á relevancia dunha e outra causa, e ata algúns defenden a hipótese dunha mala xestión comercial e da explotación dos recursos no que se refire á case

desaparición dos cercos a fins do s. XVII, pero a realidade incuestionable pola documentación que podemos consultar é que, ao longo desa centuria, se reducen drasticamente as actividades da salga no Arrabal (barrio portuario de Pontevedra), fenómeno derivado directamente á súa vez da redución das actividades pesqueiras.

época de superioridade militar e dinamismo económico colonial de España ao longo de todo o s. XVI-. Sen embargo, varios datos axudan a comprender polo menos algunhas das causas da perda de importancia dun dos gremios de mareantes de maior importancia da península, a carón dunha praza comercial marítima de primeira orde en Galicia e en España.

Unha das máis aceptadas e sobre a que existe maior documentación é a progresiva perda de calado do porto, a causa da colmataxe dos sedimentos fluviais que, se ben xa eran habituais e coñecidos desde épocas anteriores, as continuas crecidas do Lérez producidas por intensas chuvias semella que acentuaron o proceso, ao que debemos agregar

Unha conclusión de singular interese respecto do conxunto do fenómeno do declive da cidade, aínda que moi pouco estudada desde a perspectiva socioeconómica, é o cambio social que provoca, cedendo poder e capacidade de influencia do colectivo de traballadores mariñeiros, a favor dunha aristocracia terratenente, igualmente en

Pontevedra. - La Moureira.

decadencia, que só recuperará unha certa dinámica como xa dixemos, a mediados do s. XIX, co poder administrativo da capitalidade.

A pesar da falta de documentación antes citada, non podo subtraerme á tentación de propoñer unha hipótese certamente aaventurada, pero en todo caso aberta ao debate, respecto da análise social do proceso e das súas consecuencias posteriores para o devir histórico de Pontevedra.

No ámbito da superestructura, non hai dúbida de que o goberno da cidade e das institucións quedou despois das guerras irmandiñas baixo o control directo dos representantes da monarquía dos austrias, pero ao que, sen seren alleos, escapaban en certo sentido os mariñeiros, que obviamente, de acordo coas ordenanzas reais, gobernaban ao través do seu poderoso Gremio de Mareantes con relativa autonomía os temas relacionados co exercicio da actividade pesqueira, e sobre todo coa distribución dos ingresos produto desa actividade.

Esto significa, en termos estrictos, que a base económica obedecía en grandes liñas as instrucións emanadas da superestructura monárquica que se situaba alá na Corte, pero era libre de xestionar o seu propio traballo e de repartir a súa riqueza. E, en relación con eso, a influencia dos traballadores do mar sobre o resto da actividade económica da cidade era moi notable e marcaba unha dinámica propia, aínda que seguramente sen demasiada conciencia social dese poder real.

A decadencia da pesca e do trafego no Arrabal provocou a inmediata recesión económica nas actividades directamente dependentes daqueles, como a industria da salga ou os servizos ao comercio marítimo, pero de seguido e moi logo decantou a profunda depresión de toda a vida cidadán e o declive comentado de Pontevedra.

Aquela perda de poder e influencia da clase traballadora xa non se recuperou, e ao longo do s. XVIII observaremos a chegada dos fomentadores cataláns, a introducción de novas artes de pesca nas rías, o progresivo dominio da produción capitalista e da salarización dos mariñeiros, e no caso que nos ocupa, a consolidación dunha oligarquía decadente como casta de rexedores capitalinos, absolutamente afastada dos traballadores e que mirará aos mariñeiros como casta inferior, que cheira a peixe e que vive en casas que cheiran a redes, a sal e a brea.

Esa oligarquía esqueceu que Pontevedra foi importante nos s. XV e XVI gracias á pesca e ao comercio marítimo e gracias ao traballo daqueles mariñeiros, e ata hoxe xa nunca viviu nin mirou para o mar.

¿Recuperará Pontevedra algún día a memoria histórica e virará a súa ollada cara a ría para ser de novo unha cidade, e agora unha capital, que defende e se apoia nos traballadores do mar?

